

't Spycckertje

Koninklijke Heemkundige Kring Essen vzw

Karrenmuseum Essen vzw

Secretariaat: HEEMHUIS, Moerkantsebaan 48, 2910 Essen

Tel. 03/667.73.90 - Fax 03/677.11.42 - e-mail: heemhuis@skynet.be

Versijnt driemaandelijks
Afgiftekantoor 2910 Essen 1

4de trimester 2009
24ste jaargang n° 4

Inhoud

't Spyckertje

nummer 4/2009

De Spycker 2009 al uitverkocht	47
Verslag: Lezingen Voortouw	48
Verbogen juweeltjes	50
850 jaar Essen historische cartografie	50
Ziek worden in 1850	51
Tentoonstelling 75 jaar begrafenissen Hensen	52
Vrijwilligers zijn onmisbaar	56
Zomer 2009 in het Karrenmuseum	57
Leys - Wildert (vervolg)	59

Besou waachters woning te Cuschem
Landgoed van H. Calverley

De Spycker 2009 al uitverkocht

De zoekers zijn er aan voor de moeite: De Spycker van 2009, de 66ste editie, is uitverkocht. De 700 gedrukte exemplaren – nooit eerder werden zoveel Spyckers gemaakt – zijn de deur uit. De vlotte verkoop was al van bij het begin duidelijk. Enkele dagen voor Pasen riep Guy Van den Broek zijn collega's - journalisten bijeen op een persconferentie in De Linden. Niet toevallig daar, aangezien Elly de Bruijn in De Spycker de historiek van deze plaats uit de doeken deed.

Guy bracht het Carlierverhaal, het haalde uitgebreid de landelijke pers. De goede verkoopcijfers aan één auteur toeschrijven zou niet correct zijn. De editie van 2009 was sterk dankzij de héle redactie.

En de eerste signalen voor het nummer 2010 zijn er ook al: het wordt weer een sterk boek.

Van verschillende artikels weten we al zeker dat ze zullen verschijnen.

Een overzicht:

Thomas Dekkers staat uitgebreid stil bij de figuur van oorlogsburgemeester Karel Govaerts.

Roger Suykerbuyk voegt een artikel toe aan de lokale sportgeschiedenis: hij schrijft over de carrières van wielrenner Ludo Loos en volleyballer Willy Gommeren.

Rudi Smout en Leo Suykerbuyk publiceren over vijf generaties bij bak-

ker Peeters. 225 jaar alstublieft!

Elly de Bruijn schets het verhaal van de vereniging waar u als lezer lid van bent. De Heemkundige Kring bestaat tachtig jaar.

Pater Louis Vercammen schrijft over de tijd van Napoleon, vanaf 1799.

En René Peeters brengt verslag uit van de tentoonstelling, die hij in mei en juni in de rietendakschuur organiseerde. Thema: cartografie.

Kris Peeters heeft een bijdrage klaar over de geschiedenis van de familie Hectors. De kranten- en wijnwinkel aan de Nieuwstraat sloot dit jaar de deuren.

Uiteraard komt ook de viering van 850 jaar Essen aan bod.

Dit overzicht is niet volledig. Nog enkele artikels zijn in de maak en verschijnen wellicht in 2010, maar het kan ook 2011 worden. Kwestie van u niet op het verkeerde been te zetten.

U, lezer, bent lid van de Kring. U bent één van de 530 leden. Uw boek ligt met Pasen klaar.

Wie nog geen lid is, kan al een boek reserveren in het Heemhuis (info: 03 667 73 90).

Geen overbodige luxe, want (recente) ervaring leert ons dat het snel kan gaan met verkoop en verdeling.

Jan Suykerbuyk

lezingen Voortouw

Als **Voortouw en Cultuur Historisch Netwerk** besluiten om samen met de Heemkundige Kring Essen, het congres 2009 te plaatsen in het kader van "Essen 850 jaar" ontstaat tegelijk het idee om dit dan te doen in een breder kader en een ruimere opzet te geven.

Een eerste aanzet daartoe was de brochure "*Het dorp zal duren*", de geschiedenis en ontwikkeling van Essen tussen het einde van wereldoorlog II en het einde van het millenium (1950-2000).

Daarna hebben wij in een drietal lezingen teruggekeken op deze naoorlogse periode waarin in onze gemeente heel veel is veranderd.

Op alle terreinen heeft een herschikking en de beleving daarvan plaats gevonden.

Wij deden dat telkens middels een panelgesprek met een aantal mensen die deze veranderingen op uiteenlopende vlakken hebben meegemaakt.

Het was ons duidelijk dat het onmogelijk was om in een causerie van twee uren alle aspecten van deze "gedaan-teverwisseling" aan bod te laten komen. Toch gaf deze terugblik een inzicht in hoe het verliep en hoe het nu is.

Kort résumé van deze drie lezingen.

Op donderdag 16 april. Thema: **De materiële vooruitgang van Essen.** Gespreksleider Leo Suykerbuyk, die Ronny Frederickx de spits laat afbij-

ten, sinds 1983 gemeentesecretaris, is deze als geen ander geplaatst om een algemene situatieschets te geven omtrent ontwikkeling op het materiële vlak, economie, welvaart, groei van de bevolking, tewerkstelling en inkomensontwikkeling.

Lea Van Loon, jaren werkzaam in het onderwijs, geeft een brok geschiedenis in deze sector; Francis Michiels, voorzitter van de gemeentelijke sportraad geeft een summier overzicht van de huidige voorzieningen voor de sportbeoefenaar en de mogelijkheden naar de toekomst toe. Hij schets ook de ontwikkeling van het klein bedrijf.

Luc Van Wezel, schildert het beeld van een landbouwgezelschap dat met minder spelers op "het veld" in groter wordende bedrijven een belangrijke factor blijft die ook dienstbaar is aan het toerisme.

Architect Jos Van Loon plaatst de groei en ontwikkeling van Essen in een breder perspectief waarbij het forenzen karakter, de ontwikkeling van wijken, huizen en appartementenbouw flink worden toegelicht.

Donderdag 26 mei:

Thema: **Essen en de Essenaren.**

Gespreksleider: Stan Elst

Stan heeft er geen moeite mee om de mensen uit het onderwijs: Roger Goosen, Stan Van Loon en Louis Vercammen buiten hun discipline, bij hun "andere liefde" te brengen. Het wordt al snel duidelijk dat vooral het verenigingsleven aan bod zal komen, wat helemaal strookt met de realiteit als we bedenken dat Essen 200 verenigingen telt.

Roger Goosen, bestuurslid van de seniorenraad, stelt dat het verdwijnen van de verzuiling wat meer ruimte biedt voor open communicatie. Senior in hart en nieren zou hem mits meer vrije tijd, kansrijker maken in het duivenspel.

"Wij aan de grens" en ESA, clubs die bijna "dagelijks" aan de weg timmeren, daarvan geeft Stan Van Loon, de voorzitter, een beeld.

Leo Van Gink, diaken van de O.L. Vrouwparochie, bespreekt enkele projecten waar de kerk zich sterk voor inzet; ook het teruglopende aantal kerkbezoekers en het gebrek aan priesters komt aan de orde.

Louis Vercammen, al van zijn jeugd Essenaar als hij kwam studeren aan het college, is blij hier te kunnen wonen en via de Heemkundige Kring en het jaarboek De Spycker, waarvan hij vele jaren hoofdredacteur was, een bijdrage te kunnen leveren aan de beschrijving van Essens geschiedenis.

Jan Michiels pendelde gedurende zijn ganse carrière tussen Essen en Brussel, toch verkoos hij met veel voldoening Essenaar te blijven. Hij vindt dat er veel aan gedaan is om Essen op veel terreinen goed op de kaart te zetten. Als medeinitiatiefnemer en medeoprichter van 't Atteljee is Jan goed ingevoerd in de culturele sector van onze gemeente en ziet ook daar goede en succesvolle ontwikkelingen.

Donderdag 20 augustus.

Thema: **Essen, een grensgeval.**

Samen met Guy Van den Broek, gespreksleider, zal Ingrid Loos de panelleden inleiden.

Marcel Mous handelt in het bijzonder over de culturele uitwisseling over de grenzen van onze gemeente heen. En hoe uit deze contacten mooie vriendschappen en talenten die financieel worden ondersteund prachtige resultaten opleveren.

Robert Tas, gewezen directeur bij de douane accijnzen, vanuit Vlaanderen naar de Kempen gekomen, kent "de grens" en de geschiedenis daarvan als de plooi in zijn binnenzak. De aantekelijke bedrijvigheid tot de jaren '70 en daarna een geleidelijke afbouw. Ook het transport per spoor en inklaringsformaliteiten bij Essen statie en quarantainestallen is verdwenen. Wat er dan van die grens overblijft die sinds 1992 volledig geopend is vertelt Pierre Verpalen, parochieverantwoordelijke van Nispen. Het zijn inderdaad niet meer de grote trafieken met lange wachttijden aan de grens, overvloedig café en horecagelegenheid, transportbedrijven, maar nu de kleine contacten die weelderig bloeien, zeker niet minder dan in het verleden, integendeel.

Rudi Smout heelt herinneringen aan omtrent het begin van Benego, een grootschalig samenwerkingsverband tussen gemeenten aan deze en gene kant van de grens.

Wat hierboven heel summier is weergegeven is slechts een poging om aan te geven waar het in deze lezingen om begonnen was.

Het verslag over het Voortouwcongres van 25 september leest u in het volgende Spyckertje.

Piet Nuyten

Verborgen Juweeltjes

Achter het koetshuis ligt nog een ongestoord gemengd eikenberkenbos met als struiken: berk, spork, lijsterbes, hulst, tamme kastanje.

Als kruiden komen er voor: varens, kamperfoelie, bramen.

Salomonszegel doet het er heel goed en behoort tot de aspergefamilie. Ook de wilde inheemse breedbladige **wespenorchis** is er nog te vinden.

Natuurgids Carine Schellekens toont hier het dalkruid in volle bloei achter het koetshuis 22 mei 2009

Heel uitzonderlijk is een grote plek met **dalkruid**. Dit is een beschermde plant en is eveneens onder te brengen in de aspergefamilie en is nauw verwant met het meiklokje. De bessen zijn giftig evenals die van de salomonszegel.

Deze planten hebben een losse bosgrond nodig en verdragen geen betreding. Vandaar dat een vlechtwerk van wilgentakken is aangebracht om de groeiplaatsen te beschermen.

In het najaar kan een klein gedeelte overgebracht worden naar het bosperceeltje onder beuk achter de turfkeet. Hier werd de grond vrijgemaakt van

versleten rododendrons die de grond veel te zuur maken.

Boerenwormkruid, witte margriet en vingerhoedskruid is er reeds ingezaaid. Het bovengronds gedeelte van salomonszegel en dalkruid sterft af maar de wortelstok laat zich wel verplanten. Als bodembedekker zijn deze planten heel geschikt en vragen weinig onderhoud, alleen Amerikaanse vogelkers en zwenblad moeten uitgetrokken worden.

Robertskruid is ook heel nuttig als bodembedekker.

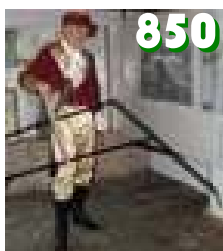
Naast de turfkeet is een ouderwets graanveldje aangelegd met **spelt, korenbloem, klaproos en gele ganzenbloem**.

De zeldzame **oranje roggelelie** uit Drenthe is ook in bloei gekomen.

Het graanveldje achter het Heemhuis groeit weelderig, hier in hoofdzaak met de **bolderik**, weer eens een plant met giftige zaden, een zeldzame plant, staat op de rode lijst van de bedreigde plantensoorten. Vroeger werden deze mee geoogst en indien niet verwijderd was het graan giftig.

De zeer zeldzame **wilde weit** is er ook tot bloei gekomen. Dit is een half parasiet die tussen de wortels van het winterrogge groeit.

René Peeters

850 jaar Essen historische cartografie

De tentoonstelling 850 jaar Essen historische cartografie was een succes: 320 bezoekers waarvan 14 schoolkinderen.

Een artikel hierover is in voorbereiding voor De Spycker 2010.

Om tegemoet te komen aan de talrijke vragen is een catalogus met tekst en 60 kaarten in kleuren (60 blz) verkrijgbaar bij de auteur op DVD ofwel gedrukt A4 formaat.

Het gewenste met naam en e-mailadres doorgeven voor 1 november '09 aan: René Peeters - Tel. 03 297 42 82 - rp.topokaarten@telenet.be

‘Ziek worden in 1850’

Uit ‘Geneeskunde en Remedies tegen Ziekten’ een artikel over Dr. Egidius Matheus Haesen, afkomstig uit Limburg en bekend als ‘chirurgien de campagne et accoucheur’.

Dagelijks hield hij spreekuur, weer of geen weer, hij bezocht de zieken thuis te paard, later te voet met stok! De zieken met koorts konden uit verschillende behandelingen kiezen: naargelang het soort dat de dokter vaststelde, spelde hij volgend recept: Neemt drijblad (familie van de schermachtige, voorkomend in de berm of slootkant) zoveel als drie vingers kunnen bevaten, evenveel flier- en goudsbloemen, tien tot twaalf korrens (borrels) jeneverbessen tesamen met een maat Rijnwijn (halve liter, de ganse flora moet bedekt zijn), tot de helft opkoken, door een doek doen, suiker toevoegen, opdrinken en wanneer de koorts stijgt komt ze niet meer terug!

Ook poeder van nootmuskaat met geschaafde witte aluin (bekend blokje om een sneetje bij het scheren af te deppen) met een vol glas jenever zou een klein mirakel verrichten want de koorts was de volgende dag spoorlags verdwenen.

Nog een probaat middel, zeker niet het minste: zeven of acht grote piringen (regenwormen), levend op een maat Moezelwijn doorslikken en in huis rondwandelen tot men zich rustig voelde. Proost!

Bij brandkoorts stelde de dokter trekpleisters van kamilleolie en eierdooier voor, geroerd met bruine zeep, azijn

en roet uit de schouw. Aangeraden werd de pleisters om het uur te versen zich wel wachtend voor de stank!

Speen: Moeders met een talrijke kroost hadden door het feit dat de kinderen kort na elkaar geboren werden veel last van speen: tepelontsteking. In dezelfde categorie werden ook aambeien ondergebracht en de volgende remedie, zo stelde men, was voor het onderste gedeelte van het zitvlak bedoeld: gedroogde en fijngevreven populierbladeren, gebrande en verpulverde mosselschelpen door uierzalf geroerd en rond het ‘fondement’ gedaan! Meer moet dat niet zijn! Bij echte brandwonden groot of klein die altijd zeer pijnlijk zijn is er geen beter goed dan ‘peerdstront’ gezoden in zoete melk of nog beter, en nu komt het, gebakken in de pan!!!

Nu het peil gedaald is kan er nog wel een tip bij in verband met lichaamsverzorging: het bestrijden van hoofdluis, een bar veel voorkomende plaag: tabaksbladeren weken in varkenspis, het aftreksel, na verloop van tijd, over de hoofdhuid wrijven, laten intrekken en daarna wassen met groene zeep! Was het niet heerlijk geruststellend, als ge dan toch een beroep moest doen op ‘meneer dokter’ hem als een rode ridder te paard aan uw sponde zien verschijnen en de hele apotheek rond uw huis te weten?

Egidius werd er niet rijk van maar kwam nooit met lege handen thuis: voorzien van eieren, beuling, een varkenspoot of een lauw geplukte kip,

met dat alles schoof hij door naar de keuken. Geritsel van bankbiljetten was hij niet gewend maar een man als hij, dokter in hart en nieren, zette menig gezond kind op de wereld en metselde iedere wond dicht.

De patiënt had geen enkele inspraak maar gaf zich daarom gewillig over in de bekwame handen van Egidius, chirurgien de campagne et accoucheur!

Elly de Bruijn

Tentoonstelling 75 jaar begrafenissen Hensen

Essen 28 juni 2009

'Survival of the fittest'

Ofwel 'het overleven van de meest geschikte' is een term die ooit gemunt werd door Charles Darwin, bij wiens tweehonderdste geboortjaar in 2009 uitgebreid wordt stilgestaan. Tot die overlevers mogen we zeker ook de firma Hensen rekenen, die dit jaar 75 jaar bestaat.

De gemiddelde levensverwachting voor een Belgische vrouw was in 2008 81,9 jaar, voor een Belgische man was dat 75,8 jaar.

In menselijke, of beter mannelijke, termen geredeneerd heeft de firma Hensen nu de gemiddelde levensverwachting bereikt en zou je kunnen denken dat het einde nabij is. Maar de firma Hensen is nu eenmaal geen mens en de firma Hensen is ook geen gemiddelde firma. Niet door de aard van hun werk, maar simpelweg omdat Hensen begrafenissen al zolang bestaat. Geboren in de grote depressie van de jaren dertig mogen we verwachten dat de firma de grote crisis van 2008 en later ook zal overleven.

Hoeveel firma's er zijn in Essen die 75 jaar of ouder zijn, weet ik niet maar het zou wel een interessant

onderwerp zijn om eens nader te onderzoeken. Welke bedrijven in Essen behoren tot de meest geschikte en weten lang te overleven? En waar hebben zij die overleving aan te danken? De antwoorden op die vragen zouden nog wel eens heel verhelderend kunnen zijn. En in deze tijden van crisis zeker en vast ook van belang.

Een aantal jaren geleden heeft de Nederlandse hoogleraar Arie de Geus onderzoek gedaan naar de levensduur van commerciële bedrijven. Het blijkt op grond van zijn berekeningen dat de gemiddelde levensduur van dergelijke bedrijven op het noordelijke halfrond zwaar tegenvalt, want dat gemiddelde ligt onder de twintig jaar. In de woorden van De Geus: *'ze bereiken niet eens de leeftijd van de Neanderthaler'*. Op de vraag waarom deze firma's een zo kort leven beschoren is, geeft De Geus het volgende antwoord: *De focus ligt daar teveel op geld, productie en regels en er wordt aan voorbijgegaan dat een bedrijf een gemeenschap van echte mensen is.*

Dat menselijke aspect lijkt me temeer van belang voor een bedrijf als Hensen begrafenissen, want wat is er

menselijker dan dood en leven? We worden ons hele leven met de dood geconfronteerd en vroeger of later komt onze eigen dood aan de orde. Het is een fenomeen dat iedereen in meerdere of mindere mate bezighoudt; een werkelijk universeel verschijnsel dus. Zoals een bekend Engels gezegde stelt: *Niets is zeker behalve de dood en de belastingen*. In de catalogus 'Als de dood voor de dood' van 1991 constateerde Louis Jordaens al dat het ging om een '*fascinerend cultuurhistorisch verschijnsel*'. De dood mag een democratisch verschijnsel zijn dat iedereen treft; minder democratisch is de levensduur en de oorzaak van de dood, want die hangen sterk samen met welvaart en welzijn die een mens kan genieten.

Ook het fenomeen begrafenissen is een weerspiegeling van een maatschappelijke realiteit. Rang, stand en rijkdom om het wat ouderwets te zeggen, drukken hun stempel op de wijze van lijkbezorging. Maar ook menselijke opvattingen spelen een belangrijke rol in de rouwcultuur. Daardoor wordt de rouwcultuur gekenmerkt door een grote mate van diversiteit en dynamiek in de loop van de menselijke geschiedenis.

We kennen allemaal de piramides in Egypte die in wezen niets anders zijn dan grafmonumenten. In min of meer dezelfde tijd werden in deze streken grafheuvels opgeworpen waarin urnen met de asresten van overledenen werden bijgezet. De oude Romeinen kenden zowel crematies als begrafenissen, alhoewel in later

tijd de begrafenissen dominant werden. Dat verklaart wellicht mede waardoor de Christenen een duidelijk keuze maakten om hun doden te begraven. Naast uiteraard meer inhoudelijke overwegingen die samenhangen met het geloof in de opstanding of verrijzenis van de doden op het einde van de tijden.

U kent allemaal die beeldhouwwerken bij de ingangspoorten van gotische kathedralen waar dergelijke scènes te zien zijn: skeletten die het deksel van hun kist schuiven om zich te begeven naar hemel, vagevuur of hel. Ook bekend zijn de catacomben in de stad Rome waar in de oudste Christelijke tijden de doden hun onderaardse domicilie vonden, maar later werden doden in en om de kerk begraven. Wie het dichtste bij het Heilige (het hoofdaltaar dus) lag, had het meeste aanzien en/of rijkdom.

In de periode dat de firma Hensen begrafenissen bestaat, is er ook in de rouwcultuur flink wat veranderd. Bij de start in 1934 had de firma nog te maken met de oude gewoontes van burenplicht en burensrecht wanneer het op begraven aankwam, zoals we kunnen lezen in het artikel van Leo Suykerbuyk dat in De Spycker verscheen ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de firma. Eeuwenlang is het de gewoonte geweest dat de direct omwonenden een belangrijk deel van de handelingen die samenhangen met het sterven en begraven op zich namen. Het waken en bidden bij de stervende, het afleggen van het dode lichaam, het lijkvervoer naar de kerk, het doen van

de aangifte bij de Burgelijke Stand, het meehelpen bij het verzorgen van het rouwmaal. Dat allemaal werd gezien als burenplicht. Dit was uitvoerbaar in een agrarische maatschappij waar het land of het ambachtelijk bedrijf enkele uren in de steek kon worden gelaten voor een begrafenis. Maar het werken in fabrieken en kantoren, vaak ook buiten de woonplaats, maakte het op zich nemen van dergelijke plichten onmogelijk.

Het was dus een verstandige gedachte van Jef Hensen om in Essen een professionele firma op te richten die deze taken op zich kon nemen. Aanvankelijk werd nog met koetsen gewerkt, de uitnodiging geeft nog een prachtig beeld van een dergelijk voertuig, dat gevolgd wordt door een rij mannen die niet naast maar achter elkaar lopen. De foto geeft nog een idee van de rijkdom en rituelen die de teraardebestelling in die dagen omringden. Het stilzetten van de klok, het sluiten van de gordijnen, het gescheiden optrekken van mannen en vrouwen bij de ceremonie en de soms rijke grafmonumenten zijn daarvan maar enkele voorbeelden. Maar gaandeweg begon men de dood te weren.

In de jaren vijftig en zestig leek het haast wel een taboe geworden om over de dood te spreken. Zieken werden niet ingelicht over het naderende einde, kinderen werden weggehouden van de begrafenis en de gemeenschapszin die altijd het afscheid van een dierbare had gekenmerkt, kreeg een afstandelijk, zelfs wat klinisch karakter.

Vanaf de jaren zeventig zien we weer een omkering. De belangstelling voor dood en begraven neemt op alle fronten toe. Allerhande wetenschappers bestuderen het fenomeen zowel in heden als verleden, en planken kunnen in de bibliotheek gevuld worden met de publicaties die over het onderwerp handelen. Het lijkt wel of men 'in de ban van de dood' geraakt is. Zeer bekend zijn de publicaties van twee historici uit de Franse School, Philippe Ariès¹ en Michel Vovelle. Zij bestudeerden de dood en testamenten door de eeuwen heen en constateerden grote veranderingen in gevoelens, opvattingen en gewoontes. De Rijke Roomse gewoonten van voor de Tweede Wereldoorlog waren niet het product van eeuwen her, maar stamden veel meer uit de Victoriaanse tijd, die in dit opzicht wel als de eeuw van de herinnering is aangeduid. Een teken dat de tijden echt veranderd zijn is ook 'Six feet under', een komische Amerikaanse televisieserie die zich afspeelt in de omgeving van begrafenisondernemers. Dit zou in de jaren vijftig en zestig ondenkbaar zijn geweest.

Voor de firma Hensen hadden voor het lijkvervoer koetsen inmiddels plaats gemaakt voor auto's. En alhoewel het al sinds de wet van 21 maart 1932 in België toegestaan was over te gaan tot lijkverbranding of crematie werd pas veel later deze methode van lijkbezorging veel algemener.

De individualisering van de samenleving weerspiegelde zich ook in de gebruiken rondom rouw en begraven.

Met een standaardaanbod zal de firma Hensen inmiddels niet meer kunnen volstaan. En het lijkt me ook voor een begrafenisondernemer veel meer voldoening geven de zorg voor een goede teraardebestelling op maat te kunnen leveren. Mensen geven vaak hun eigen invulling aan de laatste eer die zij willen bewijzen aan een dierbare.

Een blik in de toekomst leert dat de bevolking vergrijsd, dat wil zeggen steeds ouder wordt. Er wordt zelfs voor bepaalde gebieden in Nederland zoals Zeeuws Vlaanderen gesproken over een demografische krimp. Vooralsnog wil dit niet zeggen dat de firma Hensen minder te doen zal krijgen, integendeel. Immers de klantenkring van de dood sterft niet uit.

De expositie die we zo dadelijk kunnen gaan bekijken, ken ik niet maar ik veronderstel dat de dynamiek en

diversiteit die ik u heb proberen te schetsen daar wel tot uiting zal komen. Naar ik begrijp is voor deze gelegenheid het oude gebruik van de doodbieren weer terug ingevoerd. We mogen allemaal het glas heffen op 75 jaar begrafenissen Hensen. Zo tonen we onze verbondenheid met dit bedrijf maar vooral ook laten we zien dat wij als mensen met elkaar verbonden zijn én blijven. In die zin is afscheid nemen tegelijkertijd ook een nieuw begin maken. Aan het begin van mijn verhaal citeerde ik Charles Darwin. Mag ik eindigen ter overdenking op deze mooie, zomerse zondag met de Franse schrijver Antoine de Saint-Exupéry: *"Wie zin geeft aan het leven, geeft zin aan de dood."*

Joss Hopstaken

1 Ph. Ariès, Het uur van onze dood: duizend jaar sterven, begraven, rouwen en gedenken (Amsterdam 1987, vertaling van L'homme devant la mort, Parijs 1977)

 <p>Dankt zijn sponsors die de werking van het museum mogelijk maken</p>			Graham Packaging
		Architecten Hectors en Van Laer Bvba	
			
			
	Met steun van de gemeente Essen		Met steun van de Vlaamse overheid

Vrijwilligers zijn onmisbaar

Jan Peeters (geboren in 1943) is toch één van onze jonge vrijwilligers. Dat wil zeggen dat hij "nog maar" 5 jaar meedraait in ons museum.

Na het overlijden van onze vaste huissmid Vertommen bood Jan zich spontaan aan.

Zijn kennis van smeden gaat terug tot zijn prille jeugd toen hij in de schoolvakanties bij Rik Smout zijn eerste windwijzer leerde maken.

Het smeden kwam hem zeer goed van pas tijdens zijn verblijf als vrijwilliger in het pas onafhankelijk geworden Congo in de jaren 60.

Toch ging hij beroepshalve een geheel andere kant uit en belandde hij in de bank en verzekeringssector. Vanaf 1970 woont hij samen met zijn vrouw José en zonen Wim en Joris in Hoevenen, maar regelmatig komt hij met de trein en de fiets afgezakt naar Essen om als stille kracht veel lawaai te maken in de recent nieuw ingerichte smederij.

Ondanks zijn 66 jaar volgt hij nog regelmatig opleidingen die met paarden, karren, koetsen of smeden te maken hebben.

Recent leerde hij in avondschool in Brugge koetsen herstellen en restaureren, wat hem in het Karrenmuseum zeer goed van pas komt.

Dit gaat veel verder dan een hoefijzer maken en er komt zowel onderzoek, hout- en metaalbewerking, schilderwerk, bekledingrestauratie enz...bij te pas.

Jan is dus nu een volleerd koetsenrestaurateur.

Momenteel houdt hij zich bezig met de detailinrichting van de smidse in de

vernieuwde loods in het Karrenmuseum, en daar mag hij terecht trots op zijn.

Tijdens een schoolbezoek aan "zijn" smidse stelde een kind hem een vraag om over na te denken. *"Wat werd er door de eerste smid op aarde gemaakt? Was het een hamer? Smeedtang? Of een aambeeld?"*

Jan is zijn loopbaan begonnen als vrijwilliger en vult nu zijn gepensioneerde dagen eveneens met vrijwilligerswerk.

Met dank vanwege het museum.

Maria Gommeren

Zomer 2009 in het Karrenmuseum

Alles zat mee dit jaar. Het weer, de onderwerpen, het publiek, de nieuwe vrijwilligers... kortom, het jaar is nog niet voorbij en we kunnen nu reeds van een succesvolle zomer spreken.

Het eerste Zo-Zo onderwerp was gedurfd meenden we. Maar **“Te lijk gaan” op 5 juli** werd meteen een voltreffer die mooi aansloot bij de zeer geslaagde tentoonstelling over **75 jaar begrafenissen Hensen**. Niet minder dan 1440 mensen gingen er een kijkje nemen.

Onze eigen vrijwilligers beeldden een eenvoudige begrafenis op een stootkar uit. Er hing een devote stilte op het terrein toen de klok luidde en de stoet zich in beweging zette. Toneelgroep “Elck wat Wils” ging in het Koetshuis het lijk groeten, om vervolgens de kist naar oude gebruiken op een boerenkar te zetten. De pastoor ging de dienst voor met Latijnse gebeden en de familie rouwde. Eens aan de koffietafel gezeten sloeg de stemming om en werd er geruzied om de erfenis. Er waren die dag 389 bezoekers.

Net als vorig jaar was er op **12 juli een “11 juli-viering”** op onze gerestaureerde kiosk. De middag begon nat en de vooruitzichten waren somber. Tot het opklaarde en er 926 mensen het de moeite vonden om het programma met muziek en dans te volgen. Er waren optredens van Wendel (Middeleeuwse muziek), Hoger Streven, de Sint Sebastiaans-

gilde en Marc Dex. De stemming steeg nog meer toen schepen Jokke Hennekam een gratis glas bier “Vlaamse Leeuw” aanbood.

Om elke soort kar onder de aandacht te brengen meenden we er goed aan te doen om op **zondag 19 juli** eens een **bierwagen met vaten** te tonen. Aansluitend haalden we Martin Rysers op ons erf. Hij brouwde ter plekke het “Schapenbier”. De Essense verenging O.B.E.R leerde het volk bier proeven. Naast “Baas Ganzen-donck” was het eigen Essens bier “De Prelaat”, gebrouwen ter gelegenheid van 850 jaar Essen, aanwezig en liet zich goed smaken.

291 bezoekers klonken op ons aller gezondheid.

“Melk voor elk” was het thema dat op **26 juli** aan bod kwam. Dit werd breed opengetrokken. Er was de mogelijkheid om karnemelk en echt boter te proeven. Ludo Konings gaf een mooie demonstratie duivenmelken. Dat ook deze sport met zijn tijd meegaat was duidelijk te zien bij het ringen en scannen van de vliegduiven. Enkele geboekte onderdelen van het programma waren door omstandigheden verhinderd. Op de achterste weide werd dat goed gemaakt door Raf De Winter die er een demonstratie schapen drijven gaf. De twee border collies werkten met Engelse commando's. Dirk Van Opdorp kreeg zijn eerste les manden vlechten en Ludo Kerstens maakte boenders in

voorbereiding van de historische optocht van 6 september. Er waren die dag 157 bezoekers.

Voor het onderwerp van **2 augustus** werd de gewaagde naam "**Vreemd gaan**" gekozen en dat sloeg duidelijk aan. Het museum bezit een aantal buitenlandse karren en deze boden de kans om iets van andere culturen te tonen. Bij de Italiaanse kar was er ijs, bij de Turkse de kans om thee te proeven, de Franse stand bood kaas aan, een Columbiaanse inwonster van Essen toonde iets van haar land en cultuur. De wereldwinkel had een mooie tent gevuld met producten van andere landen. Katia gaf samen met enkele jongeren een demonstratie Afrikaanse dans, Armand Broos kon rekenen op veel belangstelling voor zijn didgeridoo's en Marin speelde samen met enkele vrienden volksmuziek. Met 198 bezoekers en een zeer aangename sfeer was het een geslaagde middag. Enkele mensen keerden aan de inkom teleurgesteld terug omdat er in de Nederlandse krant "BNdeStem" stond dat het op deze zondag Ambachtendag was.

Zondag 9 augustus stonden we met plezier "**voor hete vuren**". Dit onderwerp stond al vaker op het programma maar kan nog steeds op veel belangstelling rekenen. Vooral het leggen van een ijzeren band om een houten wiel boeit nog steeds veel kijkers. Daarnaast demonstreerde naast onze oud smid Jan Peeters ook de nieuwe, Mark Preidel, zijn vaardigheid en maakte enkele haken die zul-

len gebruikt worden aan de gerestaureerde "kar van Blanche" die in het najaar klaar moet zijn en door Willem Vermandere zal worden ingehuldigd. De gesmede kunstwerken en de handgemaakte lantaarns boeide de bijna 300 toeschouwers.

Zondag 16 augustus "zetten we een boom op". Het werd een zeer gevulde namiddag. Fons Wagemakers hield de kinderen bezig en Jef De Winter liet hen boomklimmen. Boswachter Danny Dalemans gaf uitleg over bosbeheer, Peer Geysen reed met de oets, Marc Struyf gaf demonstratie van woodscarving of hoe je met een kettingzaag mooie kunstwerken kan maken, onze eigen mensen hanteerden zowel de stellingzaag als de elektrische boomzaag en boomspecialist Peter Kegels kwam in gezelschap van zijn roofvogels. Zeker een onderwerp om nog eens te herhalen. Die dag telden we 192 bezoekers

Zondag 23 augustus. Theater "De Kring" uit Roosendaal trakteerde ons op een familiestuk met als titel "**Don Quichot**", gespeeld door het duo "drie maal plankenkoorts". Alhoewel het bezoekersaantal erg laag was op deze zonnige en warme middag hebben degene die er waren genoten van een zeer mooi en professioneel stuk. Ongeveer 100 tooneelliefhebbers, tussen 7 en 77 jaar, keken erg geboeid naar het aloude stuk dat bewerkt was naar een hendaagse versie.

Maria Gommeren

Leys - Annemers van timmerwerken en schrijnwerkerij Wildert (vervolg 1)

Door Ludo Kerstens

Er was ondertussen ook elektriciteit in het dorp. (+/- 1925) De werkplaats werd te klein en ze werd uitgebreid tot ongeveer 10 bij 6 meter, zodat in 1932 een lintzaagmachine en boor- en schaafmachine, beiden van Ducuroir, konden geplaatst worden. Even later kocht hij van zijn vroegere werkgever, Jaak Beyers, een pennemachine (Vertongen) en een toupie, een verticale freesmachine. De messen voor dergelijke machine werden door henzelf bij de smid uit één stuk staal geslepen. Investeren voor belastingaftrek was nog niet gekend, alles werd uiteraard cash betaald.

De werkstukken werden met de stootwagen tot bij de klant gebracht. Was het stuk te groot dan werd de voerman ingeschakeld, ofwel kwam de boer het halen. Zware balken en gebinten werden met de bok op hun plaats getrokken.

Ook doodskisten maken was het werk van de timmerman. Dat werkje was eerlijk tussen de 2 burentimmerlui verdeeld: deze of gene kant van de beek! Bij een overlijden werd de timmerman gecontacteerd, en hij kwam dadelijk mee de maat nemen om de kist te maken. Binnenin werd de kist afgewerkt met pek om doorsijpeling te voorkomen. De buitenkant werd afgewerkt met een "sapsel", nu een wasbeits. Het is ook gebeurd dat een zoon het overlijden van vader kwam melden, en dat hij zelf met een koordje de maat van vader had genomen, kwestie van tijdsbesparing!

Ondertussen groeide het bedrijf. Ook moeder Lucia hielp mee: zij maakte met lijnolie de verven klaar die in droge pigmentvorm toekwamen. Eerst gebeurde dit op zolder, later in een afgeschermd plaatsje in het werkhuis. Met het bedrijf groeiden ook de kinderen in de tussenoorlogse jaren. Neel en Fons hadden beiden brood gezien in vaders onderneming. Zij volgden houtbewerking in de vakschool van Essen. Neel herinnert zich nog dat hij als 14-jarige bij vader begon te werken aan één frank per uur.

Tussen zijn werk door volgde hij nog een cursus "bouwkundig tekenen", zodat hij de klanten kon laten zien hoe hun werk er nadien uit zou zien. En beide zonen bleven op de vakschool St.-Joseph in Essen tot 1948. Maar voorlopig had vader Louis het nog voor het zeggen. Eén van hun eerste werken was het schilderen van de gevelornamenten onder de goot van een boerderij op de Zandstraat in de nationale driekleur ter gelegenheid van het huwelijk van de dochters.

Een andere keer moesten zij, ook op de Zandstraat, de vloer van het opkamentje schilderen. Het was dan de gewoonte om de verse verf te "trappen". Hiervoor hadden zij de dochter des huizes in gedachte. Jammer voor hen kwam moeder opdagen voor dat werkje en zij keken niet verder dan haar enkels... Na het trappen werd er dan een vernis opgezet, zodat de figuren mooi bleven uitkomen. (Wordt vervolgd)

”Drukwerk aan verlaagd tarief”

Verantwoordelijke uitgever: Koninklijke Heemkundige Kring Essen vzw
Heemhuis
Moerkantsebaan 48
2910 Essen

Afgiftekantoor: 2910 Essen 1

België - Belgique P.B. - PP 2910 ESSEN BC 30355
--

'T SPYCKERTJE

Driemaandelijks tijdschrift van de
Koninklijke Heemkundige Kring Essen vzw

^{4de} trimester 2009

24ste jaargang n°4

BESTEMMELING:

Indien onbesteld gaarne terugzenden aan: Koninklijke Heemkundige Kring Essen vzw
Moerkantsebaan 48
2910 Essen
Tel. 03/667.73.90 - Fax 03/677.11.42
e-mail: heemhuis@skynet.be